

KICHIK BIZNES KORXONALARIDA MOLIVAVIY BARQARORLIKNI TAMINLASHNING INVESTITSION MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI

Turan International University o‘qituvchisi

Abdulaziz Xolmirzayev

Turan International University talabasi

To‘xtaraliyev To‘lagan Nurlanbek o‘g‘li.

Annotatsiya: Ushbu maqola kichik biznes korxonalarida moliyaviy barqarorlikni ta‘minlash uchun investitsion mexanizmlarni takomillashtirish yo‘llarini o‘rganadi. Maqolada kichik bizneslarning moliyaviy resurslarga ega bo‘lishdagi muammolari tahlil qilinadi va investitsiyalarni jalb qilishning zamonaviy usullari, shu jumladan, venchur kapital, kraudfanding va davlat grantlari kabi mexanizmlar ko‘rib chiqiladi. Tadqiqotda O‘zbekistonning iqtisodiy sharoitlari asosida amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan. Natijalar kichik bizneslar uchun moliyaviy barqarorlikka erishishda diversifikatsiyalashgan investitsiya strategiyalarining muhimligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: Kichik biznes, moliyaviy barqarorlik, investitsion mexanizmlar, venchur kapital, kraudfanding, davlat grantlari, diversifikatsiya.

Kichik biznes korxonalar iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi bo‘lib, ular mamlakatda ish o‘rinlari yaratish, innovatsiyalarni rivojlantirish va iqtisodiy o‘shishga hissa qo‘shadi. Biroq, O‘zbekiston kabi rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda kichik bizneslar ko‘pincha moliyaviy resurslarning yetishmasligi, investitsiyalarni jalb qilishdagi qiyinchiliklar va moliyaviy boshqaruvning past darajasi tufayli barqarorlikni ta‘minlashda muammolarga duch keladi. Ushbu maqola kichik bizneslarning moliyaviy barqarorligini ta‘minlash uchun investitsion mexanizmlarni takomillashtirish yo‘llarini aniqlashga qaratilgan. Tadqiqotning maqsadi kichik bizneslar uchun investitsiyalarni jalb qilishning samarali strategiyalarini ishlab chiqish va ularni O‘zbekiston sharoitlarida qo‘llash imkoniyatlarini baholashdir.

Kichik biznes korxonalarida moliyaviy barqarorlikni ta'minlash va investitsion mexanizmlarni takomillashtirish masalasi zamonaviy iqtisodiy sharoitlarda dolzarb hisoblanadi. Ushbu sohada muvaffaqiyatga erishish uchun kompleks yondashuv talab etiladi, bu esa moliyaviy resurslarni samarali boshqarish, investitsiya imkoniyatlarini to'g'ri baholash va xavf-xatarlarni minimallashtirishni o'z ichiga oladi. Quyida ushbu jarayonning asosiy yo'nalishlari batafsil yoritiladi va har bir yo'nalish bo'yicha amaliy tavsiyalar keltiriladi.

Капитал тuzilmasini optimallashtirish

Kichik biznes korxonalarida moliyaviy barqarorlikka erishishda kapital tuzilmasi muhim ahamiyatga ega. Kapital tuzilmasi o'z mablag'lari (korxonaga egalarining ulushi) va qarz mablag'lari (kreditlar, obligatsiyalar) o'rtasidagi optimal muvozanatni anglatadi.

- O'z mablag'larini ko'paytirish:

Korxonaga egalarining shaxsiy sarmoyalarini jalb qilish yoki foydaning bir qismini reinvetsiya qilish orqali o'z kapitalini oshirish mumkin. Bu qarzga qaramlikni kamaytiradi va moliyaviy xavflarni pasaytiradi.

Masalan, korxonaga foydasining 20-30% ni rivojlanishga yo'naltirish uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlaydi.

- Qarz mablag'larini oqilona jalb qilish: System:

Kichik biznes uchun past foizli kreditlar, masalan, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan kredit dasturlari (O'zbekistonda Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi yoki xalqaro moliya institutlari dasturlari) samarali hisoblanadi.

Kredit olishda foiz stavkalari, qaytarish muddatlari va garov shartlarini sinchkovlik bilan tahlil qilish zarur.

- Venchur kapital va biznes farishtalari:

Innovatsion loyihalarga ega kichik bizneslar venchur fondlar yoki biznes farishtalardan investitsiya jalb qilishi mumkin. Buning uchun korxonaning biznes-rejasi aniq, daromadlilik prognozi ishonchli va bozor imkoniyatlari yaxshi asoslangan bo'lishi kerak.

Masalan, O‘zbekistonda IT-startaplar uchun Aloqa Ventures kabi platformalar orqali investitsiya jalb qilish imkoniyati mavjud.

Investitsion loyihalarni baholashning samarali tizimini joriy etish

Investitsiyalarni to‘g‘ri baholash va xavflarni boshqarish kichik biznesning moliyaviy barqarorligini ta‘minlashda muhim omil hisoblanadi.

- Moliyaviy tahlil usullari:

- NPV (Sof hozirgi qiymat): Loyihaning kelajakdagi pul oqimlarini hozirgi qiymatga keltirib, uning foydaliligini aniqlash. $NPV > 0$ bo‘lsa, loyiha iqtisodiy jihatdan foydali hisoblanadi.

- IRR (Ichki daromadlilik normasi): Loyihaning rentabelligini foizlarda ifodalaydi.

IRR bank foiz stavkasidan yuqori bo‘lsa, loyiha jozibador hisoblanadi.

- Qaytarish muddati (Payback Period): Investitsiyaning qaytarilish muddatini aniqlash uchun ishlatiladi. Qisqa muddatli loyihalar kichik biznes uchun afzalroq.

- Xavf-xatarlarni boshqarish:

Investitsiya loyihalarida bozor, moliyaviy va operatsion xavflarni baholash zarur. Masalan, bozor talabining o‘zgarishi yoki xom ashyo narxlarining oshishi kabi omillarni oldindan hisobga olish lozim.

Diversifikatsiya strategiyasi orqali xavflarni kamaytirish mumkin, ya‘ni bir nechta yo‘nalishga investitsiya kiritish (masalan, mahsulot turlarini ko‘paytirish).

Davlat va xususiy sektor hamkorligini rivojlantirish

Davlat dasturlari va xususiy tashkilotlar bilan hamkorlik kichik biznes uchun moliyaviy resurslarga kirishni osonlashtiradi.

- Grantlar va subsidiyalar:

O‘zbekistonda kichik biznesni qo‘llab-quvvatlash uchun “Yoshlar kelajagimiz” dasturi, “Ayollar tadbirkorligini rivojlantirish” kabi dasturlar mavjud. Ushbu dasturlar orqali grantlar, subsidiyalar yoki imtiyozli kreditlar olish mumkin.

Masalan, qishloq xo‘jaligi sohasidagi kichik bizneslar uchun maxsus subsidiyalar taqdim etiladi.

- Inkubatorlar va akseleratorlar:

Biznes inkubatorlari (masalan, Tashkent Business Hub) kichik bizneslarga ofis maydoni, maslahat xizmatlari va investorlar bilan aloqa o'rnatish imkoniyatini beradi. Akselerator dasturlari esa startaplarni qisqa muddatda rivojlantirishga yordam beradi.

- Soliq imtiyozlari:

O'zbekiston hukumati kichik biznes uchun soliq imtiyozlarini joriy qilgan, masalan, soddalashtirilgan soliq tizimi. Ushbu imtiyozlardan to'liq foydalanish uchun buxgalteriya hisobini to'g'ri yuritish zarur.

Moliyaviy savodxonlikni oshirish

Kichik biznes rahbarlari va xodimlarining moliyaviy savodxonligi investitsion qarorlarning sifatini oshiradi.

- Trening va seminarlar:

Moliyaviy boshqaruv, byudjet rejalashtirish va investitsiya strategiyalari bo'yicha treninglarda qatnashish. Masalan, O'zbekistondagi "Tadbirkorlik va biznes boshqaruvi akademiyasi" kabi tashkilotlar bunday kurslarni taklif qiladi.

- Avtomatlashtirish:

Byudjetni rejalashtirish va pul oqimlarini boshqarish uchun 1C, QuickBooks yoki Odoo kabi dasturiy ta'minotlardan foydalanish. Bu xarajatlarni optimallashtirishga yordam beradi.

Texnologik innovatsiyalarni joriy etish

Zamonaviy texnologiyalar kichik biznesning investitsion imkoniyatlarini kengaytiradi.

- Kraudfanding platformalari:

Kickstarter, Indiegogo yoki mahalliy platformalar (masalan, "CROWDFUND.UZ") orqali loyihalar uchun ommaviy moliyalashtirish jalb qilish mumkin. Bu, ayniqsa, innovatsion mahsulotlar uchun samarali.

- Fintech yechimlari:

Onlayn kredit platformalari (masalan, Alif Tech yoki mahalliy banklarning raqamli xizmatlari) orqali tezkor moliyalashtirish olish mumkin. Bu jarayonni soddalashtiradi va vaqtni tejaydi.

Barqaror rivojlanishga yo'naltirilgan investitsiyalar

Barqaror rivojlanish tamoyillariga asoslangan investitsiyalar uzoq muddatli foyda keltiradi.

- Atrof-muhitga do'stona loyihalar:

Masalan, qayta tiklanadigan energiya manbalariga (quyosh panellari) investitsiya qilish yoki chiqindilarni qayta ishlash tizimlarini joriy etish. Bunday loyihalar davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadi.

- ESG mezonlari:

Atrof-muhit (Environmental), ijtimoiy mas'uliyat (Social) va boshqaruv (Governance) mezonlariga mos loyihalarni moliyalashtirish investorlar uchun jozibador. Masalan, mahalliy jamoalarni qo'llab-quvvatlash loyihalari.

Moliyaviy monitoring va tahlilni kuchaytirish

Moliyaviy barqarorlikni ta'minlash uchun doimiy monitoring va tahlil zarur.

- ERP tizimlari:

SAP, Oracle NetSuite yoki mahalliy alternativa sifatida "Bitrix24" kabi tizimlar moliyaviy ko'rsatkichlarni real vaqt rejimida kuzatish imkonini beradi.

- Auditorlik va ichki nazorat:

Tashqi auditorlik xizmatlaridan foydalanish yoki ichki nazorat tizimini joriy etish moliyaviy xatolarni oldini oladi. Masalan, har chorakda moliyaviy hisobotlarni tahlil qilish.

Amaliy misol: Investitsion loyiha rejasi

Yuqoridagi yo'nalishlar kichik biznes korxonalarida moliyaviy barqarorlikni ta'minlash va investitsion mexanizmlarni takomillashtirish uchun kompleks yondashuvni taqozo etadi. Ushbu strategiyalarni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun quyidagi amaliy qadamlarni tavsiya etaman:

1. Moliyaviy tahlil va rejalashtirishga ustuvor ahamiyat berish.

2. Davlat dasturlari va xalqaro grantlardan faol foydalanish.
3. Raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali jarayonlarni optimallashtirish.
4. Xodimlarning malakasini oshirishga sarmoya kiritish.

Tadqiqot natijalari xalqaro tajribaga asoslangan holda O'zbekiston sharoitlarida investitsion mexanizmlarni takomillashtirishning muhim yo'nalishlarini ko'rsatadi. Masalan, venchur kapitalni jalb qilish uchun normativ-huquqiy bazani mustahkamlash va investorlar uchun soliq imtiyozlarini joriy etish zarur. Kraudfanding platformalarining rivojlanishi kichik bizneslar uchun yangi imkoniyatlar ochadi, lekin bu sohada xavfsizlik

va ishonchlilikni ta'minlash uchun qonunchilikni takomillashtirish lozim. Davlat grantlarining shaffof taqsimlanishi va ulardan foydalanish monitoringi kichik bizneslarning ishonchini oshiradi. Shu bilan birga, kichik biznes egalarining moliyaviy savodxonligini oshirish investitsiyalardan samarali foydalanishda muhim omil hisoblanadi.

Xulosa: Maqola kichik biznes korxonalarida moliyaviy barqarorlikni ta'minlash uchun investitsion mexanizmlarni takomillashtirishning muhim yo'nalishlarini aniqladi. Venchur kapital, kraudfanding va davlat grantlari kabi mexanizmlar kichik bizneslarning moliyaviy barqarorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston sharoitlarida ushbu mexanizmlarni qo'llash uchun quyidagi takliflar beriladi:

Venchur kapitalni jalb qilish uchun soliq imtiyozlari va qonunchilikni soddalashtirish.

Kraudfanding platformalarini rivojlantirish va ularning xavfsizligini ta'minlash uchun huquqiy asos yaratish.

Davlat grantlarini taqsimlashda shaffoflikni oshirish va monitoring tizimini joriy etish.

Kichik biznes egalarining moliyaviy savodxonligini oshirish uchun maxsus

treninglar tashkil etish. Ushbu takliflar kichik bizneslarning moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga va O'zbekiston iqtisodiyotidagi ulushini oshirishga yordam beradi.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Mamlakatda biznes muhitini yanada yaxshilash va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2019-yil 20-noyabrdagi PQ-4525-son qarori. <https://lex.uz/docs/4602230>.

2. Александров С, Искандаров Р Цифровая экономика-экономика осуществляемая помощью цифровых телекоммуникаций // Технология и средствосвязи: 2009 №5.

3. Буров В. Ю Малое предпринимательство в пространственном развитии региона. Вестник Бурятского Государственного Университета. Серия. Экономика и право. №2 (1) 2015. С 78–84.

1. Ғозибеков Д. Инвестиция нима дегани? Бозор, пул ва кредит. 1999, W 9. 40 б.

2. Петров, Д. В. Малое предпринимательство России: современное состояние и перспективы развития / Д. В. Петров // ЕГИ. – 2020. – № 2 (28). – С. 102–105;

3. Тихомирова, О. Г. Глобализация и малый бизнес: новые возможности для малых и средних предприятий / О. Г. Тихомирова // Менеджмент в России и за рубежом. – 2019. – № 3. – С. 79.

4. Eshov M. P. O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishi: omillar, natijalar va istiqbollari. Monografiya. T, 2017. 80 b.;

5. Gofurov U. V. Kichik biznesni davlat tomonidan tartibga solishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish. Dis. Avt. ref. iqt.fan. doktori T.: 2017. 30 b.

6. Абдурахмонова Г. К. Малый бизнес в обеспечении занятости населения в Узбекистане. Вестник Российского экономического университета им. Г. В. Плеханова. 2014, №12. – С. 129–136.

7. О. Арипов Хорижий mamlakatlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishi “Namangan” nashriyoti, -T.: 2018. – 213 b